

AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİNDE BAZI AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ İLE TÜRKİYE’NİN EĞİTİM HARCAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Yrd. Doç. Dr. Şenay Sezgin Nartgün¹

Araş. Gör. Melih Derya Gürer²

Nilgün Demirkaya³

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde bazı Avrupa Birliği ülkelerinin eğitim harcamaları ile Türkiye'nin eğitim harcamaları karşılaştırılmasıdır. Globalleşme sürecinde, Dünya Ülkeleri özellikle ekonomik ve siyasi anlamda birbirlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Önceleri ekonomik bütünleşme amacıyla kurulan daha sonra ise siyasal bütünlük halini alan Avrupa Birliği bu kuruluşların en güçlü örneklerinden biridir. 15 üye ülke ve 13 aday ülkeye sahip olan Avrupa Birliği'nin amaçları doğrultusunda belirlenen eğitim programları vardır. Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan ve aday ülkelerde de uygulanması önerilen programlar Socrates, Leonardo da Vinci, Youth ve Tempus programlarıdır. Avrupa Birliği'ne aday olan ülkelerden biri olan Türkiye'de de bu programlardan bazıları hazırlık aşamasında bazıları ise uygulama aşamasındadır. Türkiye, AB'ye aday ülkelerden biri olarak bu programlardan yararlanmak için Ulusal Ajansını kurmuştur. Temel amacı üye ve aday ülkelerde AB eğitim programlarını gerçekleştirmek olan Ulusal Ajans, ilgili birimlerle ilişki kurarak AB'nin bu amaçla ayırdığı fonu en etkili biçimde kullanmak için çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Eğitim, Türkiye, Ekonomi

¹ ABÜ Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

² ABÜ Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi

³ ABÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

Abstract

The aim of this study is to compare the educational expenditure of some European countries and Turkey during the accomodation process of Turkey to European Union. With the globalization of the world, countries are in need of each other, especially economically and politically. The European Union (EU), firstly established for economical integration then became a political integration, is one of the most apparent samples. The European Union that has 15 member countries and 13 candidate countries has educational programs that are planned through the aims of EU. The programs that are proposed at the EU countries and the candidate countries are Socrates, Leonardo da Vinci, Youth and Tempus. In Turkey, as one of the candidate countries of EU, some of these programs are at the application level and some are at the preparation level. Turkey, as one of the candidate countries of EU, has established the National Agency to benefit from these programs. The main aim of the National Agency is to carry out the educational programs of the members and the candidate countries of EU, and National Agency strives for using the fund reserved for the educational aims by conducting with the related units.

Keywords: European Union, Education, Turkey, Economy.

GİRİŞ

1951 yılında altı Batı Avrupa Devletinin (Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg) Avrupa Kömür Çelik Topluluğunu (AKÇT) oluşturmasıyla başlayan bu süreç sınırlı endüstrilerden ekonominin tüm sektörlerini kapsayacak bir bütünleşmeye geçilmesine karar verilmesiyle birlikte 1957 yılında Roma Antlaşmasıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Kurumu (EURATOM) oluşturulmuştur. Avrupa Birliği (AB), üç temel üzerine kurulmuştur. Bunlar, gümrük birliği, parasal birlik ve politik birliktir (DTM, 1999: 10 ve 173). AB'ye tam üye durumundaki ülkeler Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Lüksemburg, Portekiz ve Yunanistan olup Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Romanya, Polonya, Slovakya, Slovenya, Kıbrıs ve Türkiye gibi 13 ülkede bu birliğe aday durumundadır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan ilişkisi 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanıp 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren ve AET ile Türkiye arasında ortaklık ilişkisinin kurulmasını sağlayan **Ankara Anlaşmasına** dayanmaktadır (<http://www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihce.html>). Türkiye 14 Aralık 1987'de Avrupa Birliğine tam üyelik müracaatında bulunmuş, AB Komisyonu müracaata **18 Aralık 1987 tarihli** görüşüyle yanıt vermiştir. Komisyon 18 Aralık 1987 tarihli görüşünde "Türkiye ile katılım müzakerelerinin hemen başlatılmasının faydalı olmayacağı" görüşünü hem ekonomik hem de siyasi gerekçelerle açıklamıştır. Komisyon ayrıca "Kıbrıs meselesinin" ve Yunanistan ile Türkiye arasındaki ihtilafın "olumsuz etkilerinin" altı çizilmiştir. Bununla birlikte, Komisyon görüşünde "Türkiye'nin genelde Avrupa'ya doğru olan dışa açılımını dikkate alarak, Topluluğun Türkiye ile olan işbirliğini devam ettirmesi gerektiğine inandığını" ifade edilmiş, ayrıca "Türkiye ile olan ilişkileri derinleştirerek ülkenin siyasi ve ekonomik modernleşme sürecini en kısa sürede tamamlamasına yardımcı olmanın Topluluğun da menfaatine olacağı" belirtilmiştir. 1963 yılında başlayıp günümüze kadar gelen bu ilişki kırk yıldır devam etmektedir. Türkiye bir yandan hala birliğin isteklerini yerine getirmeye çalışırken, diğer yandan AB yeni kriterler (Kıbrıs sorununun çözülmesi şartı gibi) sunmaya devam etmektedir. Aynı zamanda Aralık 2001 yılında birlik Türkiye'nin katılım öncesi mali yardım almasına ilişkin bir düzenlemeyi kabul etmiştir (<http://www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihce.html>). Üstelik birlik Türkiye'yi eğitim programları içine de dahil etmiştir. Birliğe üye olan ülkelerin eğitim sistemleri birbirinden farklılık göstermekte ve doğal olarak da eğitime ayrılan paylar ve harcamalarda değişmektedir. Bu farklılıkları ortaya koyabilmek için Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türkiye'nin eğitim harcamaları ile bazı Avrupa Birliği ülkelerinin eğitim harcamaları karşılaştırılması gerekmektedir. Bu nedenle

İrkiye'nin eğitim harcamaları ile bazı Avrupa Birliği ülkelerinin eğitim harcamaları karşılaştırılması bu çalışmanın amacını oluşturmuştur.

Türkiye'nin henüz üye olmamış bir ülke iken AB'nin pek çok eğitim ogramına dahil edildiğini daha önce belirtmiştik. Acaba topluluğa üye olan ya da mayan ülkelerin dahil edildiği bu politikaların temel amacı nedir?

Avrupa Birliği'nin Eğitim Politikası

Avrupa Birliği (AB)'nin eğitim politikasının temel amacı: üye ülkeler arasında birliğini ve dayanışmayı sağlamak amacıyla, üye ülke yurttaşları arasındaki ırşılıklı anlayışı özendirmek ve Avrupalılık bilincini aşlamak, bu süreçte öğrenci : öğretmenleri eğitmek ve tüm araştırma geliştirme alanlarına etkin katılımlarını ıglamak şeklinde özetlenebilir. Birlik, üye ülkeleri bağlayıcı ortak bir eğitim olitikası oluşturulmasına karşın, diğer bir deyişle ulusal eğitim sistemlerinin itünleştirilmesini uygun görmemekle birlikte, uyumlaştırılmasını Avrupa'nın elegeği açısından kaçınılmaz görmektedir (Tuzcu, 2002). Çünkü kültürü, yapısı, lenekleri farklı ülkelerin aynı eğitim politikalarını yürütmeleri eğitim stemlerinin başarısını engelleyebilir. Bu nedenle AB, tüm toplumsal alanlarda duğu gibi, eğitim alanında da üye ülkelere belirli bir modeli uygulama ırnurluğu getirmemektedir. Buna karşılık her üye ülke, kendi sosyoekonomik apısına uygun sistemi uygulamakta serbest bırakılmıştır. Eğitim alanında Birliğin mel yaklaşımı, üye ülkelerin eğitim sistemlerinin belirlenen genel ilkeler ve içinlerle çelişmeyecek biçimde düzenlenmesidir. Çünkü ulusal sistemler içinde yer iması gereken kimi toplumsal ölçünler vardır ve bunlar toplumların sürekliliğini ıglamada etkin rol oynarlar. Yöntem, içerik ve yapı bakımından "tek tip" bir eğitim erine, üye ülkelerin kendi ulusal özelliklerine göre biçimlenen eğitim olitikalarının karşılıklı görüş alış-verişleriyle uyumlaştırılmasına çalışılmaktadır.

Bu doğrultuda AB'nin eğitime ilişkin hedefleri şu şekilde belirlenmiştir (DTM 999: 188; TURKAB 2002: 38):

- Özellikle üye ülkelerin dillerinin öğretilmesi ve yaygınlaştırılması yoluyla, eğitimin geliştirilmesi,
- Diplomaların ve eğitim sürelerinin karşılıklı olarak tanımlanmasını (akreditasyon) özendirerek, öğrenci ve öğretmenlerin hareketliliğine destek sağlanması,
- Avrupa vatandaşlığı kavramının yerleşmesine katkıda bulunulması,
- Eğitim-öğretim kurumları arasında işbirliğinin geliştirilmesi,
- Üye ülkelerin eğitim sistemlerinin ortak sorunlarına ilişkin bilgi ve deneyimlerin paylaşılması,
- Açık öğretim ve uzaktan öğretimin geliştirilmesi,

- Uluslararası kurumlar ile eğitim işbirliğinin geliştirilmesi,
- Teknolojik gelişmelere uyum sağlanması, sürekli meslekî eğitimin iyileştirilmesi, meslekî eğitime erişim olanaklarının artırılması,
- Gençlerin meslekî ve toplumsal yaşama hazırlanması ve uyumlarının kolaylaştırılması,
- Eğitim kurumlarıyla işyerleri arasında işbirliğinin geliştirilmesi.

Yukarıda da görüldüğü gibi hedefler oldukça genel ve her ülkeye uyarlanabilir. Bu nedenle hedefleri gerçekleştirebilmek için hazırlanan ve sürekli geliştirilen çeşitli programlar (**Socrates Programı**, **Leonardo da Vinci Programı**, **Youth -Avrupa Gençliği- Programı**, Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri ile eski Sovyetler Birliği'ne bağlı ülkeler için özel olarak düzenlenen **Tempus Programı gibi**) bulunmaktadır (Yayan 2003). Bu programlarla belirlenen hedeflere ulaşmaya çalışan AB ülkeleri doğal olarak eğitim içinde kaynak yaratmakta ve gelirlerinin (gayri safi milli hasıla - GSMH) büyük bir kısmını bu iş için ayırmaktadırlar.

Sosyo-Ekonomik Göstergeler İtibariyle AB Ülkeleri ve Türkiye

GSMH ve Sektörel Dağılımı

AB ülkelerinin ortalama gayri safi milli hasıla (GSMH)'sı ile Türkiye'nin GSMH'sını karşılaştırdığımızda karşımıza ilginç bir tablo çıkıyor. AB ülkelerinde GSMH'dan ayrılan pay Türkiye'nin ayırdığından 3 kat daha yüksek olduğu görülmektedir. 2000 yılında bu oran Almanya için 9, İngiltere için 7, Fransa için 6 ve İtalya için 5 kattır (Çizelge 1). Bu ayrılan payın düşük olması eğitimin gelişmesini de etkilemekte ve sorunu çözme yolu olarak yabancı kaynaklara yönelmektedir. Dünya Bankası kredileri v.b yabancı kaynaklar ise ülke ekonomisini ciddi bir borç yatağına itmektedir (Nartgün, 2001: 126).

Çizelge 1. AB Ülkeleri ve Türkiye'de GSMH⁴

(Cari Fiyatlarla Milyar ABD Doları)	1970	1990	1995	2000
AB Ülkeleri	593,8	6582,2	8539,3	7055,0
Almanya	184,6	1515,3	2445,3	1856,9
Avusturya	144	157,8	232,0	—
Belçika	26,0	191,6	279,0	229,4
Danimarka	16,3	123,6	178,0	160,1
Finlandiya	10,8	134,8	124,6	119,4
Fransa	143,5	1184,9	1544,9	1304,7
Hollanda	33,6	283,2	419,8	371,3
İngiltere	—	978,6	1128,7	1420,0
İrlanda	4,0	40,1	52,8	81,1
İspanya	—	487,5	582,7	—
İsveç	33,3	229,8	233,6	224,5
İtalya	107,1	1094,0	1081,5	1067,4
Lüksemburg (*)	1,1	10,3	18,3	—
Portekiz (*)	6,3	67,2	96,7	105,1
Portekiz	6,3	67,2	96,7	105,1
Yunanistan	10,1	83,6	121,3	115,2
Türkiye	18,1	152,3	171,9	202,1

(*) GSYİH Kaynak: DPT, **Uluslar arası Ekonomik Göstergeler-1999 ve 2001, s. 9**

GSMH'yi toplam nüfusa böldüğümüz zaman kişi başına GSMH ortaya çıkar. AB ülkelerinde kişi başına ortalama GSMH 1970'de 2.100 \$ iken Türkiye'de 510 \$; 2000'de ise AB ülkelerinde 23.000 \$ iken Türkiye'de 3.000 \$'dir. Diğer bir deyişle; AB ülkeleri ile Türkiye arasındaki fark 1970'de 4 kat iken 2000'de 7,5 kata çıkmıştır. Türkiye, kişi başına GSMH'ı 1970'de en düşük ülke iken 2000'de yine en düşük ülkedir. 1970-2000 döneminde kişi başına GSMH'nın yıllık artış hızı AB ülkelerinde % 8 iken Türkiye'de % 6 olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 2). 2000 yılı itibarıyla kişi başına GSMH Türkiye'den; Danimarka'da 10; Hollanda, İngiltere ve İsveç'te 8, Finlandiya'da 7 kat daha yüksektir.

⁴ Gayri safi milli hasıla (GSMH), tüketim malları ve gayri safi yatırım gibi nihai ürünlerin toplamıdır.

Çizelge 2. AB Ülkeleri ve Türkiye'de Kişi Başına GSMH

	1970	1990	1995	2000
AB Ülkeleri	2086,2	18579,1	23895,3	23155,2
Almanya	3041,5	19093,5	29945,5	22639,3
Avusturya	1935,5	20411,9	28813,8	—
Belçika	2693,8	19218,0	27511,7	22381,3
Danimarka	3302,2	24041,7	34031,5	29982,7
Finlandiya	2340,7	27015,2	24376,4	23055,4
Fransa	2825,7	20886,9	26572,5	22154,5
Hollanda*	2580,1	18939,8	27151,0	23410,6
İngiltere*	—	17001,1	19257,4	23864,9
İrlanda	1340,7	11468,9	14660,5	21389,7
İspanya*	—	12552,0	14861,6	—
İsveç*	4139,4	26840,7	26459,4	25307,4
İtalya	2009,7	18973,0	18874,8	18554,5
Lüksemburg*	3235,3	27226,1	44552,7	—
Portekiz*	693,3	6791,9	9751,1	10494,8
Yunanistan			11606,2	11504,6
Türkiye	511,6	2697,1	2787,9	3094,9

(*) GSYİH. Kaynak: DPT, Uluslararası Ekonomik Göstergeler-1999 ve 2001, s.10

AB ülkelerinde GSYİH⁵ içinde en düşük oranı tarım oluşturmakta olup bu oran % 1-5 arasında değişmekte olup Türkiye'de % 15 dolayındadır çünkü Türkiye'nin ekonomisi daha çok tarım sektörüne dayanmaktadır. Diğer bir deyişle, AB ülkelerinde tarım sektörüne ayrılan pay Türkiye'ye göre çok önemsizdir ve tüm ülkelerde tarımın oranı giderek düşmektedir. Bununla birlikte tarımsal üretim oranı yüksektir. Çünkü Türkiye'de yaygın tarım yöntemi ve eski usul tarımcılık geçerli iken AB ülkelerinde yoğun tarım yöntemi ve modern tarımcılık kullanılmaktadır. Bu da üretimin miktarını, kalitesini ve maliyetini etkilemektedir.

Diğer taraftan AB ülkelerinde GSYİH içinde sanayinin de oranı giderek düşmektedir. 1980-1998 döneminde sanayileşme oranı Fransa'da % 34'den % 26'ya, İngiltere'de % 43'den % 31'e, İtalya'da % 39'dan % 31'e, Finlandiya'da % 40'dan % 34'e düşmüştür. Bütün bunlara karşılık Türkiye'de ise GSYİH içinde sanayinin oranı % 22'den % 28'e yükselmiştir. Diğer bir deyişle, AB ülkeleri

⁵ GSYİH, bir ekonomide yerleşik olan üretici birimlerin belli bir dönemde, yurtiçi faaliyetleri sonucu yaratmış oldukları tüm mal ve hizmetlerin üretim değerleri toplamından bu mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan girdiler toplamının düşülmesi sonucu elde edilen değerdir.

sanayileşme sürecini tamamladığı, Türkiye'nin ise sanayileşme süreci içinde olduğu şeklinde yorumlanabilir (DPT 1999) ve bu durum AB süreci içerisinde kaynakların önemli bir kısmının sanayiye aktarılması gerektiğini belirtir.

Hizmet sektörü açısından AB ülkeleri ve Türkiye incelendiğinde GSYİH içinde en yüksek orana sahip bir sektör olarak göze çarpmaktadır. 1980-1998 döneminde hizmetler sektörünün payı Fransa'da % 62'den % 72'ye, İngiltere'de % 55'ten % 67'ye, İtalya'da % 55'ten % 66'ya, Finlandiya'da % 51'den % 62'ye, Türkiye'de ise % 51'den % 57'ye yükselmiştir (DPT 1999). GSYİH'deki dağılımlar böyle gelişirken eğitim harcamaları nasıl bir dağılım göstermektedir sorusuna cevap vermek gerekir.

Eğitim Harcamaları

Eğitim için harcanan kaynaklara bakıldığında; AB ülkelerinin tümü Türkiye'den daha çok kaynak kullanmaktadırlar. Çizelge 3 incelendiğinde GSYİH'nin AB ortalama % 5,5'ini eğitim için harcarken, Türkiye de bu oranın % 3,5 olduğu görülmektedir. AB Ülkelerinin ortalama olarak Türkiye'den 3 kat daha yüksek GSMH'a sahip olduğu dikkate alındığında, eğitim için harcanan kaynakların boyutu daha net görüleceği söylenebilir.

Çizelge 3. AB Ülkeleri ve Türkiye'de Eğitim Harcamaları (1998, GSYİH içinde %)

Ülke	%	Ülke	%
Danimarka	7,17	İtalya	5,01
İsveç	6,77	Belçika	4,97
Avusturya	6,36	İngiltere	4,90
Fransa	6,24	Yunanistan	4,26
Finlandiya	5,72	İrlanda	4,71
Portekiz	5,65	Hollanda	4,61
Almanya	5,55	Lüksemburg	—
İspanya	5,30	Türkiye	3,48

Kaynak: OECD – Education At A Glance-2001, s.80

Bilindiği gibi AB Ülkeleri ve Türkiye'de eğitim hizmetleri çok yoğun olarak "kamu" kesimince sunulmaktadır. Türkiye'de sunulan eğitim hizmetlerinin % 98'i kamu kesimince karşılanmaktadır. Bu nedenle bazı AB ülkeleri ile Türkiye'nin kamu eğitim harcamalarının karşılaştırılması, daha anlamlı olacaktır. Çizelge 4'te görüldüğü gibi, AB Ülkelerinin GSYİH'dan kamu eğitimine ayırdıkları pay, ortalama olarak Türkiye'den 2 kat daha fazladır. Üstelik bu farklara bakarken genç nüfus sayısının da dikkate alınması gerekmektedir. Çünkü Türkiye doğum artış oranı oldukça yüksek (%2,6) (www.die.gov.tr) bir durumda iken AB ülkelerinde

bu oran % 0 -2 arasında değişmektedir (Yumuşak ve Kar, 2000). Üstelik artan bu genç nüfusun eğitilmesi için daha fazla kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yüzden de GSYİH ayrılan paylardan önemli bir kesimi eğitim için olmalıdır. Ancak bu Türkiye için geçerli gözükmemektedir.

Çizelge 4. AB Ülkeleri ve Türkiye'de Kamu Eğitim Harcamaları (1998, GSYİH İçinde %)

Ülke	%	Ülke	%
Danimarka	6,81	İngiltere	4,65
İsveç	6,59	Hollanda	4,49
Avusturya	5,98	İspanya	4,44
Fransa	5,88	Almanya	4,33
Finlandiya	5,75	İrlanda	4,31
Portekiz	5,57	Yunanistan	3,44
Belçika	4,97	Lüksemburg	—
İtalya	4,82	Türkiye	2,94

Kaynak: OECD - Education At A Glance-2001, s.80

Oysa Türkiye, AB normlarına ulaşmayı hedeflemektedir. Ayrıca, Türkiye'nin çözmekle karşı karşıya bulunduğu eğitim sorunları ile anılan ülkelerin eğitim sorunları hem nicel hem nitel anlamda farklıdır. Örneğin, Türkiye'de 1997 yılında nüfusun % 15'i okuma-yazma bilmezken AB ülkelerinin çoğunluğunda okuma-yazma sorunu bulunmamaktadır. Türkiye'de 25-64 yaş grubu nüfusun ancak %6'sı yükseköğretim mezunu iken AB ülkelerinde % 20'si yükseköğretim mezunudur.

Çizelge 5. Bazı AB Ülkeleri ve Türkiye'de Öğrenci Başına Harcamalar (1997 - ABD \$)

Ülke	Okulöncesi	İlköğretim	Ortaöğretim	Yükseköğretim
Almanya	4.288	3.490	6.149	9.466
Avusturya*	4.867	6.258	8.213	9.993
Fransa	3.462	3.621	6.564	7.177
İngiltere**	5.312	3.206	4.609	8.169
İtalya*	4.462	5.073	6:284	5.972
Yunanistan**	—	2.351	2.581	3.990
Ortalama	4.478	4.000	5.733	7.461
Türkiye*	408	389	564	2.397

* Kamu kurumları,

**Kamu kurumları ve devlete bağlı özel kurumlar.

Kaynak: OECD-Education At A Glance-2000, s.94 ve Türkiye için MEB.

Bütün bu harcamalara rağmen çizelge 5 incelendiğinde öğrenci başına eğitim harcamalarında da Türkiye son sırada yer aldığı görülmektedir. Bu durum AB ülkelerinin öğrenci başına yaptığı harcama, Türkiye'nin öğrenci başına yaptığı harcamanın;

- okulöncesi eğitimde 11,
- ilköğretimde 10,
- ortaöğretimde 10,
- yükseköğretimde 3 katı olduğu anlamına gelmektedir (Çizelge 5). Eğitime ayrılan kaynaklarla ilgili bu tür sorunlarla karşı karşıya kalan Türkiye AB'nin eğitim programlarına katılarak bu sorunlara çözüm aramaktadır. Bu katılım süreci nasıl işlemektedir?

AB Eğitim Programlarına Türkiye'nin Katılım Süreci

Avrupa Birliği'ne üye olma çabası içerisinde olan Türkiye, bu süreç içerisinde AB Eğitim programlarından yararlanabilme çabası içerisinde. Programların Türkiye'de yürütülmesi ile ilgili çalışmalar Dışişleri Bakanlığı AB Genel Müdürlüğü tarafından başlatılmıştır. Türkiye'nin programlardan yararlanabilmesi için:

1. Her bir programın ülke içinde sağlıklı bir şekilde yürütmesinden sorumlu olacak birer Ulusal Ajans'ın kurulması,
2. Türkiye ile AB arasında programlarla ilgili ikili anlaşmaların imzalanması ve
3. Türkiye'nin payına düşen ulusal finanssal katkısını yatırması gerekmektedir.

Bu süreç için:

- 14 Aralık 1999 tarihinde Ankara'da yapılan ve Dışişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu, Devlet Planlama Teşkilatı, Hazine Müsteşarlığı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Beyaz Nokta Vakfı ve AEGEE temsilcilerinin katıldığı toplantıyla hazırlık çalışmaları başlatılmış, AEGEE-İstanbul temsilcilerinin verdiği brifing sonrasında kurulacak Ulusal Ajansın özerk bir yapıda olması benimsenmiş ve oluşum süreci hakkında ilgili bütün kuruluşların her aşamada bilgilendirilmeleri koşuluyla Devlet Planlama Teşkilatı AB İşleri Genel Müdürlüğü sorumlu olarak belirlenmiştir.

- Devlet Planlama Teşkilatı tarafından bu konuyla ilgili bir kanun tasarısı taslağı hazırlanarak ilgili kamu kuruluşlarının görüşlerine açılmış, ancak tasarı hakkında ilk toplantı kararına karşın ilgili sivil toplum kuruluşlarından görüş alınmaması ve yeterince araştırılmadan hazırlandığı anlaşılan tasarıda kurulması düşünülen kuruluşun gereksinimlere karşılık veremeyecek idari ve bürokratik bir yapıda olması tepkilere neden olmuştur. Ulusal Ajans ile ilgili çalışmalarda bir tikanıklık gözlenmektedir (<http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/ecg/turkiye.html>).

Haziran 2002 tarihinden itibaren, Socrates, Leonardo da Vinci ve Youth programlarını kapsayacak şekilde ilk müzakereleri başlatılan ve hazırlık aşamasında gerçekleştirilecek faaliyetleri içeren iş programları ile taslak bütçeler sürekli geliştirilmiştir. Hazırlık önlemleri iş programları ve bütçeleri çeşitli safhalarda AB Komisyonu yetkilileri ile müzakere edilmeye devam edilmiş ve nihai müzakereleri yapılarak Aralık 2002 içinde son şekline getirilmiştir. Hazırlık tedbirleri ve pilot uygulamalara ilişkin anlaşmalar DPT ve AB Komisyonu yetkilileri tarafından imzalanarak, 27 Aralık 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu anlaşmalar ve ekinde yer alan iş programı ve bütçelere göre 2003 yılı içinde, Türkiye'nin Ulusal Ajans tarafından koordine edilecek bir dizi hazırlık faaliyetini hayata geçirmesi planlanmaktadır. Üzerinde anlaşılan iş programına göre Aralık 2003 tarihine kadar hazırlık tedbirleri ve pilot uygulamaları gerçekleştirilecektir. Ancak, faaliyetlerin gerçekleşme durumuna ve hazırlıkların tamamlanmasına bağlı olarak pilot uygulamalardan bazıları 2004 yılına sarkabilecektir. Bu bağlamda, Kasım 2003 tarihli AB Komisyonu proje teklif çağrısına yeni bir ülke olarak Türkiye'nin katılım sağlaması hedeflenmektedir. 2003 yılında gerçekleştirilecek hazırlık çalışmaları ve pilot uygulamaları müteakip, Türkiye'nin Ocak 2004 tarihinden itibaren programlara tam katılım anlaşması imzalanarak, fiilen tam katılım yapması planlanmaktadır. Tam katılım öncesinde, hazırlık tedbirleri olarak tanıtım, eğitim, altyapı ve kapasite oluşturma çalışmalarıyla uyumlu olarak bazı alanlarda sınırlı sayıda pilot uygulamaların/projelerin gerçekleştirilmesi de planlanmaktadır (<http://www.ua.gov.tr>).

Programlara Katılım Takvimi

Hazırlık Tedbirleri	(2002-2003)
Pilot Uygulamaları	(2003-2004)
Proje Teklifleri ve Ön Teklifler için AB Komisyonuna Son Başvuru	(Kasım 2003)
Tam Katılım	(Ocak 2004)

(<http://www.ua.gov.tr>)

Hazırlık dönemi süresince uygulanacak hazırlık tedbirlerinin finansmanı % 80 civarında AB Komisyonu hibesinden, % 20 civarında ulusal bütçe kaynaklarından sağlanacaktır.

AB Eğitim programlarından yararlanmanın ön ve en birinci koşulu ülkede kurulmuş bir bağımsız ulusal ajansın olmasıdır. AB üye ülkeleri ve aday ülkeler bu kurumlarını kurmuş bulunmaktadır ve programlardan da hazırladıkları projeler ölçüsünde pay ve yardım almaktadırlar. Türkiye ise bu sahada da geç kalmış durumdadır. Henüz söz konusu "Ulusal Ajansı"nın yasal kuruluşunu tamamlayamamıştır. Bu nedenle de AB eğitim programlarına katılamamaktadır ve bu programlardan da yardım almada gecikmiştir. (Yayan, 2003)

Türkiye'nin programlara tam katılımı 2004 olarak tespit edilmiştir. Ancak bu tarihe kadar programlardan hazırlayacağı proje önerilerine göre katılım ve pay almak da mümkündür. Ayrıca Ulusal Ajans'ın kurulmuş olması programlardan pay almayı garantilemez. Programlardan pay alınabilmesi geçerli proje önerilerinin hazırlanması ile mümkündür. Unutmamak gerekir ki programların bütçesine ülkemiz de millî geliri nispetinde katkı vermektedir.

Hazırlık Bütçesi: (Socrates, Leonardo ve Gençlik) (Socrates pilot hariç)

AB Katkısı	3,730,872 € (%77.70)
TR Bütçe Katkısı	1,071,041 € (%22.30)
Toplam	4.801.914 €

(<http://www.ua.gov.tr>)

Hazırlık Bütçesi: (Socrates, Leonardo ve Youth) (Socrates Pilot dahil)

AB Katkısı	4,701,752 € (%78.16)
TR Bütçe Katkısı	1,313,761 € (%21.84)
Toplam	6,015,514 €

(<http://www.ua.gov.tr>)

2003 yılı ilerleme raporuna göre Türkiye'nin söz konusu alandaki Topluluk programlarına katılım için hazırlıklarına devam etmesi gerekmektedir.. Üniversiteleri daha çok emek piyasası odaklı yapmaya yönelik olarak YÖK'ün rolünün yeniden gözden geçirilmesi ve özel eğitim ihtiyacı olan çocuklara yönelik gerekli önlemlerin alınması yönünde çaba gösterilmesi talep edilmektedir (2003 Yılı AB İlerleme Raporu, <http://www.foreigntrade.gov.tr/Ab/AB.htm>).

Ülkemizin, 1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesinin ardından, Avrupa Birliği'ne aday ülke konumuna gelmesiyle, AB programlarından yararlanma hakkı

doğmuştur. Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarının Türkiye'de başlatılması ve yürütülmesi amacıyla, Ulusal Ajansın görevlerini yerine getirmek üzere, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü bünyesinde, Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Daire Başkanlığı kurulmuştur (<http://www.ankara.edu.tr/sonEcts/abegitimects.html>).

Bununla birlikte, haziran 2002 tarihinden itibaren ülkemizin Socrates, Leonardo ve Youth programlarına katılım çalışmaları başlatılmış, hazırlık tedbirleri ve pilot uygulamalara ilişkin anlaşmalar DPT ve AB Komisyonu yetkilileri tarafından imzalanarak, 27 Aralık 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (<http://www.ankara.edu.tr/sonEcts/abegitimects.html>)

Ocak 2004 tarihinden itibaren tam katılım anlaşması imzalanarak bu bağlamda; Avrupa Kredi Transfer Sisteminin Uygulanması, bu amaçla 15 üniversite seçimi, her üniversiteden 3 bölüm belirlenmesi, her üniversiteden bir ECTS Danışması ve bir Dış İlişkiler Uzmanı görevlendirilmesi, ülke çapında bir ECTS danışmanının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Erasmus kapsamındaki pilot uygulamalar içine yer almaktadır. Ayrıca, ECTS danışmanlarının yurtiçi eğitim semineri, yurtdışı eğitim ve ziyaretleri, kazanılan ECTS bilgi ve tecrübelerinin yurt içinde aktarılması planlanan etkinlikler arasındadır. Yine, Türkiye'den Avrupa'ya 135 öğrenci ve Avrupa'dan Türkiye'ye 45 öğrenci değişimi gerçekleştirilmesi pilot uygulamalar içinde yer almaktadır (<http://www.ankara.edu.tr/sonEcts/abegitimects.html>). Bu uygulamalar için çalışmalar başlamıştır.

Sonuç ve Öneriler

Birinci Dünya Savaşının gizli sebeplerinden olan Sanayi İnkılabı, ilk olarak İngiltere'de başlamış daha sonra Avrupa ülkeleri ve dünya ülkeleri arasında hızla yayılmıştır. Bu önemli gelişme, ülkeler arası ekonomik rekabeti ve sömürgeciliği de beraberinde getirmiştir. Ekonomik, teknolojik ve siyasal büyüme bugün de ülkeler için çok önemlidir.

Ekonomik, teknolojik ve siyasal gelişmenin en önemli faktörü insandır. Ülkelerin sahip olduğu bilgi ve beceri düzeyi bireyin ve toplumun sahip olduğu en önemli servetidir. Gelişmiş bir toplumla geri kalmış bir toplum arasındaki temel fark ülkelerin sahip oldukları insan varlıklarının sahip oldukları nitelikler arasındaki farktır.

Gelişmekte olan ülkelerin zayıflığı ise sermaye yetersizliğinden ziyade kaynakları optimum kullanacak yetişmiş insan gücü yetersizliğidir. Nüfusu genç ve dinamik bir ülkenin önündeki engelleri aşması nüfusu artmayan, yaşlı ve statik bir yapıya sahip olan ülkelere göre çok daha kolay olacaktır. Ama bunun için eğitim ve eğitilmiş insan gücü gerekmektedir.

Bugün AB'ye aday ülkeler ortak eğitim programları uygulamaya çalışarak "Avrupa Vatandaşı" kavramını yerleştirmeye çalışmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için de AB üye ve aday ülkelerde uygulanmak üzere çeşitli eğitim programları geliştirilmiştir ve bu eğitim programlarının uygulanabilmesi için maddi imkanlar sağlanmıştır. Üye ülkelerin geneli birer sanayi ve ticaret ülkesi olduğu için maddi kaynak açısından herhangi bir sorun yaşamamaktadırlar. Bu ülkelerin GSMH'ları aday ülkelere özellikle Türkiye'ye göre oldukça yüksektir. Çünkü Türkiye'de tarım sektörü, sanayi ve ticaret sektörünün önüne geçmiştir. AB ülkeleri, sanayileşme sürecini tamamlamıştır, buna karşılık Türkiye sanayileşme süreci içerisinde. Bu yüzden Avrupa ülkelerinin eğitime ayırdığı GSMH oranı Türkiye'den fazladır.

Türkiye'nin AB ülkeleri standartlarına erişebilmesi/ en azından yaklaşabilmesi için bir an önce sanayileşme sürecini tamamlaması gerekmektedir. Bunun içinde birinci şart eğitimidir. Eğitim içinde her imkan en iyi şekilde değerlendirilmelidir. Bu imkanlardan bir tanesi AB eğitim programlarıdır.

Avrupa Birliğine giriş sürecinde, Türkiye'nin Avrupa Birliği eğitim programlarından yararlanabilmesi için aşağıda belirtilen hususlar önerilebilir;

1. Ulusal Ajansın görevlerini yerine getirmek için Başbakanlık DPT AB İlişkiler Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan AB Eğitim ve Gençlik Programları Daire Başkanlığındaki konu ile ilgili uzmanlara eğitim programlarının uygulandığı Avrupa ülkelerinde inceleme ve araştırma yapma olanakları artırılmalıdır.

2. AB Eğitim Programlarının uygulanması için eğitimi ayrılan bütçe arttırılmalıdır.

3. AB Eğitim seminerleri düzenlenmeli ve bu konuda öğretmenler ve yöneticiler hizmet içi eğitim kurslarıyla eğitilmelidir.

4. Değişim programlarına katılan öğrenci ve akademisyen sayısı arttırılmalı ve program dahilindeki akademik alanlar çeşitlendirilmelidir.

5. Eğitim programları dahilinde örnek programlar hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.

6 Programlara tam katılım için AB ülkeleri tarafından yapılan incelemeler sonucu görülen aksaklıklar giderilmelidir.

7. Programların gerektirdiği teknolojik alt yapı uygun duruma getirilmelidir ve teknik yeterliklere sahip uzmanlar yetiştirilmelidir.

8. Programlarla ilgili gelişmeler yakından takip edilmelidir ve gelişmeler hakkındaki bilgiler üniversitelere, halka ve ilgili kuruluşlara basın ve medya yoluyla iletilmelidir.

Kaynaklar

- Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM). (1999). **Avrupa Birliği ve Türkiye**. Ankara: Dış Ticaret Müsteşarlığı Yayınları.
- 2003 Yılı AB İlerleme Raporu. <http://www.foreigntrade.gov.tr/Ab/AB.htm>
- <http://www.ua.gov.tr> (Ocak 2004)
- <http://www.ankara.edu.tr/sonEcts> (Ocak 2004)
- <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupa/ab/default.htm> (Ocak 2004)
- <http://www.meb.gov.tr> (Ocak 2004)
- <http://www.dpt.gov.tr/abegp> (Ocak 2004)
- <http://www.die.gov.tr> (Temmuz 2004)
- <http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/ecg/turkiye.html> (Ocak 2004)
- <http://www.ankara.edu.tr/sonEcts> (Ocak 2004)
- <http://www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihce.html> (Ocak 2004)
- NARTGÜN, Ş. (2001). "Milli Eğitimi Geliştirme projesine İlişkin Bir Çözümleme" (yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- OECD. (2001). **Education At a Glance 2000**. Paris
- TUZCU, G. (2002). Avrupa Birliğine Geçiş Sürecinde Türk Eğitiminin Planlanması. **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı 155-156.
- Türkiye'nin İlerleme Raporu. <http://www.foreigntrade.gov.tr/ab/Ab.htm> (Şubat 2004).
- YAYAN, M. (2003). AB Eğitim Programları ve Türkiye'nin Yararlanma Kabiliyeti. **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı 158.
- YUMUŞAK, İ.G. ve A. KAR (2000). "Nüfus Artış Hızının Düşürülmesi İktisadi Kalkınmayı Artırır Mı?" **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:2000, Sayı:1, ss.97-104.

